

УДК 378.091.2:[616.314-083:005.336.2]](477)(045)

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЗУБНИХ ГІГІЄНІСТІВ

Лисиця Д.Л.

Рівненський державний базовий медичний коледж

У статті визначено критерії професійної компетентності. Виявлено показники сформованості компонентів професійної компетентності, охарактеризовано рівні професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів. При визначенні автор використовує результати теоретичного аналізу науково-педагогічної літератури. Стаття містить дослідження поняття «професійна компетентність майбутніх зубних гігієністів». На основі даного поняття сформовано структуру професійної компетентності.

Ключові слова: професійна компетентність, критерій, рефлексія, компонент, показник, рівень сформованості професійної компетентності.

Постановка проблеми. Сучасна національна освіта знаходиться на стадії модернізації для переходу на новий якісний рівень, який регламентований світовими та європейськими тенденціями. Адже після приєднання України до Болонської конвенції, у рамках формування спільного освітнього простору, постає завдання розробки критеріїв і стандартів вищої освіти, як у європейських країнах.

Дані тенденції вплинули на українську освіту і сьогодні вона орієнтована у одному напрямку з європейською на формування компетентності майбутніх фахівців, як готовності і здатності людини-професіонала до діяльності та спілкування. Вона передбачає створення таких педагогічних умов, за яких кожен студент зможе проявити не лише інтелектуальну і пізнавальну активність, але й особистісну соціальну позицію, свою індивідуальність, проявити себе.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемою формування професійних компетентностей працювали: Н. Бібік, В. Болотов, І. Зимня, Е. Зеєр, В. Краєвський, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, В. Петрук, Т. Петухова, О. Пометун, С. Раков, Л. Романішина, О. Савченко, та ін. Дослідження формування професійної компетентності середніх медичних працівників проводили: А. Аяпов, О. Борисюк, І. Бубликова, Р. Дем'янчук, З. Гапонова, Г. Перфільєва, Ф. Вартанян, О. Орлов, Н. Гаврилов, В. Фофанов, С. Мухіна, І. Тарновська та інші. Також науковці приділяють значну увагу дослідженню критеріїв, показників й рівнів сформованості професійної компетентності, цим займалися: Ю. Бабанський, В. Багрій, О. Барабанщиков, В. Беспалько, Н. Кузьміна, Е. Луговська, А. Маркова, О. Новіков та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас аналіз досліджень із цієї проблеми вказує, що сьогодні проблема визначення критеріїв, показників й рівнів сформованості професійної компетентності у майбутніх зубних гігієністів вивчена не достатньо і потребує дослідження. Визначивши сутність професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів, ми змогли виявити критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності.

Мета статті. Спираючись на визначення сутності та структури професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів, виділити критерії, по-

казники та рівні сформованості професійної компетентності даних фахівців у галузі стоматології.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність майбутнього зубного гігієніста – це, теоретична і практична підготовленість студента, наявність особистісних і професійних якостей необхідних для виконання обов'язків зубного гігієніста, з урахуванням сформованості професійних знань, умінь та навичок, ціннісних орієнтацій, культури мовлення, здібностей аналізувати, прогнозувати, проектувати.

Вивчення структури формування професійної компетентності майбутнього зубного гігієніста, спонукало визначити набір критеріїв і показників.

Критерій (грецьк. критірю – засіб судження, переконання, мірило) – це мірило для визначення оцінки предмета чи явища; ознака, взята за основу класифікацій. У загальному вигляді критерій – це важлива і визначальна ознака, яка характеризує якісні аспекти явища, його сутність. Показник становить кількісну характеристику явищ, які дають змогу зробити висновок про їхній стан у динаміці класифікацій [5, с. 8].

Критерій, на думку Р. Чубук, це набір ознак та властивостей явища, об'єкта, предмета, які дають змогу судити про його стан, рівень розвитку та функціонування [4, с. 255].

Основними вимогами щодо критеріїв є: 1) критерій повинен бути адекватний явищу, яке він вимірює; 2) відповідати дидактичним цілям, характеризувати зв'язок між ними і результатом навчання; 3) виявлятися у таких поняттях, які можна перевірити за допомогою кількісного аналізу; 4) забезпечувати відносну простоту вимірювань, легкість розрахунків, доступність і зручність у використанні; 5) оцінювати не лише обсяг, але й якість знань, навичок, умінь, формальні результати професійної підготовки і творчу роботу студентів [2, с. 66]. Важливу роль у структурі професійної компетентності майбутнього зубного гігієніста займають ключові компоненти, які поділяються на: мотиваційно-цільовий, змістовний, діяльнісно-операційний, особистісно-рефлексивний.

Критерієм сформованості мотиваційно-цільового компоненту є вмотивованість студентів до оволодіння професією зубного гігієніста, усвідомлення її необхідності і важливості.

До показників сформованості мотиваційно-цільового компоненту ми відносимо:

- бажання оволодіти професією зубного гігієніста;
- наявність мотивів, що спонукають отримати професію медика;
- наявність стійкого інтересу до освоєння даного фаху та бажання навчатися.

Для отримання фаху зубного гігієніста, студент, майбутній спеціаліст, повинен володіти набором значущих якостей, а власне інтересу до пізнання, цікавості до медичної діяльності, бажання професійного зростання та вдосконалення своїх навиків. Важливим є вміння вирішити у межах своєї компетентності задачі, які будуть ставитися у майбутній професійній діяльності. Успіх у професійній підготовці майбутніх зубних гігієністів, безпосередньо залежить від мотивації адже вона свідчить про впевнене усвідомлення, бажання отримувати знання та самовдосконалюватися.

Критерії сформованості змістовного компоненту є інтегрованість знань, які здобуваються за час навчання. Ознаками сформованості змістовного компоненту є:

- оволодіння студентами знаннями з дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки;
- знання отримані при вивченні дисциплін з циклу природничо-наукової підготовки;
- обсяг знань з дисциплін циклу професійної та практичної підготовки.

Змістовний компонент базується на знаннях як форми існування і систематизації результатів пізнавальної діяльності студентів [6, с. 236]. Виходячи з цього, знання майбутніх зубних гігієністів, що будуть використовуватися ними для вирішення завдань професійної діяльності, є зафіксованими і перевіреними практикою інформаційними елементами.

З перших днів навчання у медичному коледжі створюються умови для формування професійної компетентності майбутніх зубного гігієніста. Адже студент отримує певні знання теоретичного характеру, а власне засвоєння матеріалу, що подається на лекціях. Практичний аспект формується на практичних та лабораторних заняттях, де майбутній фахівець може здобути вміння та навички для успішного застосування у своїй майбутній професійній діяльності.

На жаль, сучасна медична освіта, з різних причин, не може повноцінно забезпечити практичний аспект отримання знань, тому важливим є виокремлення діяльнісно-операційного компоненту, визначення його критеріїв для ефективного набуття студентами практичних вмінь та навичок.

Критерієм сформованості даного компоненту є оволодіння студентами, у повній мірі, вміннями обирати способи, прийоми, алгоритми вирішення завдань, які виникатимуть у майбутній професійній діяльності. Іншими словами уміти змодельювати клінічну ситуацію, знайти причину виникнення та відпрацювати чіткий протокол для усунення негативних наслідків.

Діяльнісно-операційний компонент професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів, передбачає набуття студентами умінь і навичок правильного використання, отриманих під час практичного навчання, знань для вирішення тих чи інших професійних завдань. Він базується на досконалому володінні студентами інтегрованими

базовими знаннями з: анатомії та фізіології людини, семіотики захворювань, елементів психології та психіки, що у майбутній професійній діяльності створить передумови для ефективного виконання покладених на зубного гігієніста функцій.

Критерієм сформованості особистісно-рефлексивного компоненту професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів є готовність студентів до самоосвіти на основі навчальної та професійної рефлексії.

Показники сформованості особистісно-рефлексивного компоненту професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів виявляються у:

- спрямуванні активності студентів на поглиблення знань;
- самостійності при вирішенні професійно зорієнтованих завдань;
- організації самоосвітньої діяльності для професійного становлення та саморозвитку.

Забезпечення усвідомленого ставлення суб'єкта до діяльності є однією з функцій рефлексії, бо на сьогоднішній день, студент медичного коледжу повинен постійно самовдосконалюватися, розвиватися в інтелектуальній, моральній, комунікативній та емоційній сферах. Тому механізм цього вдосконалення полягає у особистісній та професійній рефлексіях.

М. Прозорова та Г. Щедровицький, вважають, що рефлексія – це якість, необхідна майбутньому фахівцю для адекватної реалізації себе і власних здібностей, творчого підходу до опанування професійною діяльністю, досягнення її максимальної ефективності та результативності, забезпечення процесів розвитку і саморозвитку. Рефлексія – це внутрішня робота, співставлення себе, своїх можливостей та власного «Я» з вимогами професії [3, с. 420], [7, с. 7].

На думку М. Аплетаяєва, предметом освітньої рефлексії є весь внутрішній досвід індивіда: знання, уявлення, поняття, почуття, переживання, відносини, бажання, цінності [1, с. 39].

Отже, освітня рефлексія майбутнього зубного гігієніста – це сукупність інтелектуальних умінь і понять, які процесуально та функціонально пов'язані з його самоспостереженням, інтроспекцією, ретроспекцією, самосвідомістю та спрямовані на осмислення й вирішення професійних завдань.

Особистісно-рефлексивний компонент, професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів, передбачає здатність до рефлексії професійної підготовки. Передумовою цьому є усвідомлення відповідальності за здобуті знання, отримані вміння і навички за час навчання та їх застосування в майбутній професійній діяльності. Для ефективного виконання своїх обов'язків у повсякденній роботі, зубний гігієніст, на основі попередньо отриманих знань, повинен самостійно та ефективно вирішувати поставлені перед ним задачі.

Також на формування професійної компетентності майбутнього зубного гігієніста, впливає рівень отриманих знань, наявність або відсутність досвіду використання їх, прагнення до самоосвіти, саморозвитку та самореалізації. Враховуючи поєднання і прояву цих обставин, відбувається динаміка формування та розвитку професійної компетентності майбутній зубних гігієністів, яку можна визначити за такими рівнями: високий, функціональний, базовий, елементарний.

Показниками, що відповідають високому рівню є:

- становлення особистісних смислів та усвідомлення потреби в опануванні фаху зубного гігієніста, наявність мотивації до вивчення навчальних дисциплін, стійкий інтересу до медицини загалом;

- свідоме оволодіння спеціальними знаннями у процесі навчання, набуття умінь, навичок та відпрацювання до автоматизму алгоритмів їх виконання;

- творчий підхід, креативність, постійна активність, що спрямовується на поглиблення знань за рахунок самостійної роботи із застосуванням креативності.

Функціональний рівень характеризується:

- періодичним проявом інтересу відносно поглиблення попередньо отриманих знань і бажання набувати нові;

- знання базової медичної термінології оцінюються, як добре, студент розуміє сенс засвоєних знань вміє їх використовувати на практиці;

- студент зазвичай використовує знання для вирішення професійних завдань, володіє навичками роботи з алгоритмами;

- використовує шаблонність для вирішення поставлених завдань та проявляє активність, у відношенні до поглиблення знань, час від часу.

Базовий рівень професійної компетентності зубних гігієністів має такі показники:

- проглядається часткове становлення особистісних інтересів і професійних ціннісних орієнтацій до опанування фаху зубного гігієніста, поодинокі випадки прояву інтересу щодо поглиблення отриманих знань і бажання набути навички;

- не значний обсяг знань та вміння їх відтворювати, оволодіння базовою медичною тер-

мінологією відбувається неусвідомлено, загальна успішність у межах оцінки «задовільно»;

- студент, під час виконання практичних завдань, допускає суттєві помилки і лише інколи використовує теоретичні знання;

- нейтрально відноситься до саморозвитку та самоосвіти, не приймає участь у самостійній роботі.

Для елементарного рівня характерно:

- невизначеність особистісного смислу та відсутність орієнтації на опанування фаху зубного гігієніста;

- відсутність інтересу до отримання нових та низький рівень відтворення попередньо отриманих знань;

- повна пасивність при вирішенні практичних завдань та відсутність прагнення до саморозвитку і самоосвіти.

Висновки і пропозиції. Отже усі структурні компоненти професійної компетентності майбутніх зубних гігієністів є взаємопов'язаними взаємодоповнюючими. Формування діяльнісно-операційного компоненту зумовлюється сформованістю когнітивного компоненту, що заключається в достатньому рівні знань та умінь. Водночас процес діяльності в якому формується і виявляється даний компонент професійної компетентності, активізує розумову діяльність студентів та спонукає до засвоєння знань і умінь. Завдяки цьому виявляється розуміння важливості їх застосування у майбутній професійній діяльності.

Результатом є підвищення інтересу до професії, мотивація до навчально-пізнавальної активності, саме це і є передумовою формування мотиваційно-цільового компоненту професійної компетентності. Поглиблене вивчення навчальних дисциплін. Це дає можливість сформувати особистісно-рефлексивний компонент.

Список літератури:

1. Аплетаяев М. Н. Образовательная рефлексия как форма нравственной деятельности или педагогика нравственного поступка: этико-философский компонент / М. Н. Аплетаяев // Педагог: Наука, технологии, практика. – 1997. – № 2(3). – С. 35-42.
2. Борисюк Л. О. Формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів сестринської справи у процесі вивчення хіміко-біологічний дисциплін: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. О. Борисюк. – Тернопіль, 2015. – 253 с., с. 66-67.
3. Прозорова М. Н. Модель формирования образовательной рефлексии студентов медицинского колледже / М. Н. Прозорова // Фундаментальные исследования. Сер.: Педагогические науки. – 2013. – № 10. – С. 418-422.
4. Чубук Р. В. Критерії, показники та рівні професійної компетентності соціальних педагогів / Р. В. Чубук // Наукові записки. Серія «Психологія». – 2008. – № 11. – С. 253-263.
5. Улятовская Е. А. Подготовка будущих учителей по активизации самостоятельной познавательной деятельности младших школьников: Автореф. дис. канд. пед. наук.: 13.00.04. – Измаил, 1998. – 21 с. 8.
6. Універсальний словник-енциклопедія / [за заг. ред. М. В. Поповича]. – 4-те вид., випр., доп. – К.: Вид-во «ТЕКА», 2006. – 1551 с., с. 236.
7. Шевченко Н. Ф. Дослідження особливостей трансформації особистісного смислу професійної діяльності у молодих фахівців / Н. Ф. Шевченко // Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 24. – С. 731-741., с. 733.

Лисица Д.Л.

Ровенский государственный базовый медицинский колледж

КРИТЕРИИ, ПОКАЗАТЕЛИ И УРОВНИ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ЗУБНЫХ ГИГИЕНИСТОВ

Аннотация

В статье определены критерии профессиональной компетентности. Выявлены показатели сформированности компонентов профессиональной компетентности, охарактеризованы уровни профессиональной компетентности будущих зубных гигиенистов. При определении автор использует результаты теоретического анализа научно-педагогической литературы. Статья содержит исследование понятия «профессиональная компетентность будущих зубных гигиенистов». На основе данного понятия сформирована структура профессиональной компетентности.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, критерий, рефлексия, компонент, показатель, уровень сформированности профессиональной компетентности.

Lysytsia D.L.

Rivne State Base Medical College

CRITERIA, INDEXES AND LEVELS OF FORMED OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE DENTAL HYGIENISTS

Summary

The criteria of professional competence are certain in the article. The indexes of formed of components of professional competence are educed, the levels of professional competence of future dental hygienists are described. At determination author used results of theoretical analysis of scientifically-pedagogical literature. The article contains research of concept «professional competence of future dental hygienists». Based on this concept the structure of professional competence was formed.

Keywords: professional competence, criterion, reflection, component, index, level of formed professional.